

СЕМАНТИЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ СЛІВ HEIMAT I VATERLAND ЯК КЛЮЧОВИХ СКЛАДОВИХ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ "БАТЬКІВЩИНА" В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Статтю присвячено семантичній реконструкції слів Heimat i Vaterland як ключових лексем, що вербалізують концепт "Батьківщина" в німецькій мові. Дослідження проведено в діахронічному аспекті. На базі етимологічних словників німецької мови встановлено список первинних значень цих лексем, а також прослідковано загальну динаміку розвитку встановлених значень. На основі отриманих результатів порівняно дві ключові лексеми і встановлено відповідності між ними. Дослідження етимології ключових слів Heimat i Vaterland допомагають встановити не тільки їхні специфічні особливості, але й характерні риси культурно-історичного розвитку німецького народу.

Ключові слова: семантика, етимологія, діахронічне дослідження, концепт.

Постановка проблеми. Лінгвокультурна домінанта "Батьківщина" присутня у багатьох етнічних культурах і належить до числа універсальних, загальнолюдських концептів. Вона може бути виражена різноманітними засобами – як вербальними, так і невербальними.

Проте **метою нашої роботи** є дослідження саме мовних (вербальних) засобів вираження даного концепту, що потребує особливого підходу, а саме – врахування етнокультурного фону.

Кінець 90-х рр. ХХ століття ознаменувався посиленням інтересу до вивчення концепту "Батьківщина", якому присвячені численні роботи як вітчизняних, так і іноземних науковців. У цьому плані неможливо не згадати праці І. Сандомирської, А. Вежицької, В. Телі та інших авторитетних мовознавців, які, зрештою, дали поштовх для подальших досліджень у цьому напрямі. Проте деякі дослідники, зокрема С. Г. Воркачов, схиляються до думки, що така зацікавленість словами "батьківщина" і "вітчизна" виникла значно раніше. В цьому контексті мова йде про працю В. В. Виноградова "О языке художественной литературы", в якій автор висловив думку про те, що деякі науковці хибно ототожнюють "... значения двух современных синонимических серий слов, которые резко различались в языке Пушкина – слов: *родина* и *отечество* – *отчизна*" [1: 999]. Є. М. Ігнатова у своєму дослідженні "Концепт РОДИНА в идеологическом дискурсе (на материале немецкой политической пропаганды 20-40-х гг. ХХ в.)" вказує на те, що слово "Батьківщина" в творах О. Пушкіна не мало політичного забарвлення, яке, натомість, було притаманне слову "Вітчизна" [2: 12].

Подібно до ідіоми, поняття "Батьківщина" не так легко піддається перекладу на інші мови, як це може видатися на перший погляд. Адже кожна нація, кожен народ попри величезне бажання до всезагальності й уніфікації значень, особливо в сучасному глобалізованому світі, вкладає в це поняття щось своє, суто індивідуальне, і, як показує практика, неповторне, щось таке, що притаманне і зрозуміле лише носіям цієї етнолінгвокультури. Цілком справедливими, на нашу думку, є висловлювання Германа Баузінгера: "Versuche Heimat zu definieren, enden nicht selten bei dem Bekenntnis, daß die unsagbare Vielfalt dieses Begriffes nur dichterisch ausgedrückt werden könne" [3]. Незважаючи на слухність цієї думки у запропонованій статті, ми здійснили спробу дослідити етимологічне значення німецьких слів Heimat i Vaterland, які є найяскравішими засобами вербалізації концепту Батьківщина в німецькій мові, адже "етимологія є передісторією, дописемною історією концепта" [4: 6].

Об'єктом дослідження є лексеми Heimat i Vaterland, які функціонують в мові німецького народу на різних етапах її розвитку.

Предметом дослідження виступає семантика досліджуваних слів.

Виклад основного матеріалу. В німецькому словнику братів Грімм слово "Heimat" вперше з'явилося у 1877 р. і означало країну або місцевість, де народились або надовго затримались; місце народження або постійне місце проживання; власне батьківський дім або земельне володіння. Окрім того, воно вживалося в поезії, різноманітних мовних зворотах, а також в значенні неба. Адже за християнськими віруваннями люди є лише гостями на землі, а справжньою батьківщиною є інше, потойбічне життя.

- 1) heimat, das land oder auch nur der landstrich, in dem man geboren ist oder bleibenden aufenthalt hat;
- 2) heimat, der geburtsort oder ständige wohnort;
- 3) selbst das elterliche Haus und besitzthum heiszt so, in Baiern;
- 4) heimat in freierer anwendung;
 - a) dem christen ist der himmel die heimat, im gegensatz zur erde, auf der er als gast oder fremdling weilt;
 - b) dichterisch;
 - c) redensarten [5].

Ірина Сандомирська в своїй "Книга о родине" пише, що батьківщина – це культ локальності. "При цьому не потрібно плутати між собою поняття "Батьківщина" як фетиш державності і "Батьківщина" як ідеал локального положення" [6].

Проаналізувавши дані, отримані з тлумачних словників, ми дійшли висновку, що слово "Heimat" може співвідноситись не тільки з конкретною країною, містом, селом, але й з людьми, мовою, релігією і має в своєму складі важливу ціннісну складову. На нашу думку, це зумовлене й етимологією даного слова.

Корінь "heim" є загальногерманським. Його первинним значенням є "дім", "місце проживання" або "село". Мається на увазі місце, де відчуваєш себе як удома. В готській мові іменник "heims" вживався також у значенні "село, селище". Водночас зустрічається також вислів "haimopli", що означає "земельна власність, рідна земля" ("Grundbesitz, heimisches Land" Markus 10, 29/30).

Германський корінь "heim", в свою чергу, походить від індогерманського "kei", що означає "liegen" ("лежати, бути розміщеним, розташовуватися") або "ruhen" ("відпочивати, спочивати").

Слово "keimai" грецького походження і означає "ich liege" ("я лежу"). В готській мові зустрічаються також прикметники із коренем "heim". Наприклад: "anheimig" – zu Hause befindlich (той, що знаходиться вдома), "abheimig" – fern von zu Hause befindlich (той, що знаходиться далеко від дому).

В давньоверхньонімецькій мові на позначення поняття "батьківщина" вживались слова "heimingi", "heimoti", "heimwist". Пізніше з'явився прикметник "heimisg", що означав "heimatisch" (рідний, вітчизняний).

Поряд з цими словами існували й інші. Наприклад "heim", що означає "nach Hause" (додому), "heimi" – "zu Hause, daheim" (вдома) und "heimina" – "von Hause" (weg) (з дому).

В давньоскандинавській мові вживали слово "heimr", яке означало не тільки батьківщину, але й цілу Землю або частину суші, яка заселена людьми. Для позначення місця проживання окремих людей використовували слово "heimili". В багатьох германських мовах зустрічається корінь "heim". Наприклад англійське слово "home" має в своїй основі давньоанглійський корінь "hām". Недаремно деякі назви міст зберегли цей корінь. Наприклад: Birmingham, Nottingham і т. д. [7].

Таким чином, етимологічна складова німецького слова Heimat вказує не на його прив'язаність до суто географічної точки, а на його емоційну наповненість, про що свідчать численні приклади.

"Heimat ist ja nicht nur dieses Stück Land mit seiner Enge und Abgeschlossenheit, dieser kleine und uberschaubare Gegensatz von Welt und Feme und Leben. Die Ströme und Bäche sind Heimat, die durchs Land gehen, die Wolken sind Heimat, wenn sie darüber hinziehen, und die Sterne . . . gehören dazu"[8: 158].

В літературі доби Відродження і класицизму слово "Heimat" вживалось доволі рідко. Навіть у Г. Гейне, який присвятив чимало віршів рідній мові, описував людей, що проживали в його рідній країні, а також її мальовничі пейзажі, частотність вживання самого слова Heimat є доволі низькою. Те ж саме простежується і в творах В. Гете і Ф. Шиллера. У їхніх творах слово "Heimat" вживається здебільшого в переносному значенні.

Die Heimat ist also wohl das Teuerste, was Menschen besitzen! O, und teurer als die Zunge aussprechen kann (Johann Christoph Friedrich von Schiller. Quelle: "Die Phönizierinnen", 1788).

Es ist gar schön an einem Orte fremd sein, und doch so notwendig, eine Heimat zu haben (Goethe formulierte dieser Satz im Dezember 1782 in einem Brief an Charlotte von Stein).

Alle diese vortrefflichen Menschen, zu denen Sie nun ein angenehmes Verhältnis haben, das ist es, was ich eine Heimat nenne, zu der man immer gerne wieder zurückkehrt (Goethe Quelle: Johann Peter Eckermann, Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens, 1823).

Інша тенденція простежується у другій половині XIX – XX століттях. У цей час розквіту набула так звана Heimatliteratur. Слово "Heimat" до XIX ст. вживали не тільки в літературних творах, але і в юридичному і географічному контекстах. Це поняття використовували, головним чином, в службових установах і канцеляріях, коли йшлося про місце народження чи проживання або про країну, звідки походила та чи інша людина. "Landbesitz galt auch als Heimat und der Besitzer hatte Heimatrecht. Als heimatlos galten die nachgeborenen Nichterben sowie Handwerksgehlen, Dienstboten, Vagabunden, Gelegenheitsarbeiter, entlassenen Strafgefängene".

Стає очевидним, що слово "Heimat" вживалося також для позначення права на проживання або перебування в певному місці. Тим, хто не мав власності і не мав постійного місця проживання в XIX ст. не дозволялось одружуватись.

У XVIII ст. слово "Heimat" аж ніяк не асоціювалось з емоціями, спогадами, чи тим паче із родинним теплом. Про це пише і Ганс-Георг Велінг: "Heimat symbolisierte nicht die Sehnsucht nach einem Ort, in dessen Überschaubarkeit und Unverwechselbarkeit man sich wiederfinden kann"[9: 7]. Якщо подивитись на слово "Heimat" у сучасному значенні, то побачимо, що воно має ціннісну і емоційну складові. Батьківщина асоціюється із домом (Haus), який, у свою чергу, є символом міцності і надійності. Недаремно вислів Едварда Кока "For a man's house is his castle" (нім. Mein Haus ist meine Burg) став крилатим. "Heimat repräsentierte nicht den Wunsch nach Geborgenheit, menschlicher Nähe und Vertrautheit" [9: 7]. Також висловлювання німецького політика і голови Південнотірольської народної партії (Die Südtiroler Volkspartei (SVP) Томаса Тейнера свідчать про поліаспектність значення слова Heimat.

"Heimat, das ist Nähe, das ist dort, wo wir wohnen, arbeiten, wo Familie und Freunde sind. Deshalb ist Heimat nicht nur ein Ort, sondern auch ein Gefühl, schafft Identität und Vertrauen" [10].

Натомість батьківщина асоціювалась із правом і законом. "Heimat" war zunächst nicht mehr und nicht weniger als eine rechtliche Größe. Wer "Heimat" hatte, konnte Rechte geltend machen und hatte Pflichten zu erfüllen" [11: 68].

Ще однією доволі цікавою є думка, що Heimat – це, передусім, Identität. "Heimat vermeidet die ausschließende Eindeutigkeit und ist ambivalent, zugleich heimlich und unheimlich, Gefühl und Konstruktion, bietet gleichmaßen Identität an ermöglichte Rollenspiel" [12: 110].

Цікавим, на нашу думку, є той факт, що у рукописах, які датуються XII ст. можна зустріти такі слова, як faterheim і faterhaima [13: 524]. Герман Пауль у своєму словнику зазначає, що в часи дрібних князівств ("in der Zeit der Kleinstaaterei") не існувало диференціації у значеннях слів Heimat і Vaterland [14: 397]. Така тенденція простежувалась до XIX століття.

Наголошуючи на відмінності між словами Heimat і Vaterland Ірина Сандомирська в своїй "Книге о родине" зазначає: "... в німецькій мові імперська риторика Vaterland протистоїть поетизації локальних патріархальних стосунків в риторичі Heimat" [6].

За даними, які знаходимо в етимологічному словнику німецької мови, слово "Vaterland" виникло в XI столітті і походить від латинського patria. Означало воно "частину землі, яка знаходилась у власності батька і яку син отримував у спадок" [5].

Слово "Vaterland" означає країну походження. "Vaterland: Land, aus dem man stammt, zu dessen Volk, Nation man gehört, dem man sich zugehörig fühlt; Land als Heimat eines Volkes" [15].

Слово "Vaterland" в сучасному значенні сформувалось в XVI ст. під впливом гуманізму, який поширював римську етику і дав можливість розвинути цьому слову у сучасній конотації. На відміну від слів "батьківщина" (Heimat) і "країна" ("Land"), слово вітчизна ("Vaterland") використовувалось у політичній сфері. Окрім того слово "Vaterland" мало й інше значення – регіональна одиниця. Наприклад: Rheinland. Саме тому існувала форма множини – Vaterländer.

Пізніше значення цього слова дещо змінилось: "Vaterland – eigentlich das Land des Vaters oder dasjenige Land, in welchem der Vater einheimisch ist oder gewesen, d. h. das Land, in welchem man geboren und erzogen worden" [16].

Друге значення слова "Vaterland", яке є менш поширеним і яке стало важливим завдяки соціально-історичному розвитку, наводить Й. К. Адельюнг: "In weiterer Bedeutung pflegt man auch zuweilen dasjenige Land, welchem man als Einwohner einverleibt ist, in welchem man den Schutz und die Wohltaten eines ordentlichen Bürgers genießt, sein Vaterland zu nennen" [16]

В словнику Данієля Зандерса "Vaterland" записане як складне слово під головним словом "Vater" і зі значенням, подібним до значення "Heimat".

Із соціологічної точки зору Герман Баузінгер дає таку дефініцію слову "Vaterland": "Haus und Hof [...] für die Mehrheit der Bevölkerung kein Haltepunkt mehr, und für viele war auch die Bindung an einen einzelnen Ort verloren gegangen. Heimat sollten trotzdem alle haben, – Heimat im Sinne von Vaterland" [17].

Слово "Vaterland" зазнало не тільки історичних змін, але і "політичних репресій". Одним із найяскравіших прикладів є постанова міністра пропаганди Пауля Йозефа Геббельса від березня 1942 року, після проголошення якої слово "Vaterland" практично повністю, за деякими незначними винятками, зникло із офіційного "обігу". Окрім того, воно активно використовувалось в пропагандистських текстах, що викликало хвилю негативної реакції, яка прокотилась Німеччиною і мала поганий відгос на протязі багатьох років після закінчення війни. І навіть сьогодні, після його фактичної "реабілітації", у свідомості багатьох носіїв німецької мови воно має негативну конотацію, адже фактично напругу асоціюється із війнами і нацистським режимом. На думку Є. М. Ігнатової після табу на слово Vaterland, деякі його семантичні ознаки перейняла лексема Heimat. "Так, до сфери HEIMAT переходить концепт VOLK, який раніше поєднувався тільки з VATERLAND" [18: 62]. Під впливом нацистської пропаганди, не втрачаючи свого фактично першочергового значення "малої" батьківщини", лексема Heimat "поповнилась" іще одним, за визначенням Є. М. Ігнатової, "восним" значенням, а саме – "глибокий тил, внутрішня зона".

Нашу увагу також привернув цікавий неологізм, який "влився" в МКС німецького народу і став дуже популярним. Йдеться про Wahlheimat (дослівно – "батьківщина за вибором"), яке з точки зору слов'янського світосприйняття є абсурдним. Адже навіть, незважаючи на величезну кількість емігрантів, які залишили Україну в пошуках кращої долі, на підсвідомому рівні вони не можуть вважати країну, яка надала їм всі офіційні права і документи на постійне місце проживання "батьківщиною за вибором". Не останню роль в цьому плані відіграли слова із пісні В. Симоненка "Можна все на світі вибирати, сину! Вибрати не можна тільки Батьківщину", які стали крилатими. Поява лексеми-неологізму Wahlheimat "... зумовлена, вочевидь, невідворотним перетворенням Німеччини у ході глобалізаційних процесів із відносно моноетнічної у Einwanderungsland ("країну імігрантів") [19].

Якщо уважно розглянути діахронічний аспект зміни значення слів Heimat і Vaterland, то варто зауважити, що їхнє значення змінювалось в залежності від потреб суспільства, а точніше пануючої в той

чи інший час ідеології. Тому нерідко вони ставали предметом "спекуляцій" і маніпуляцій певної пропаганди. Оптимістичним в цьому плані є думка Анни Вежбицької про те, що "*Heimat survived the Nazi era, losing nothing of its emotive, social, or political power in German life*" [8: 157].

Висновки. В ході даної роботи ми дослідили, що слова *Heimat* і *Vaterland* не є абсолютними синонімами, адже *Heimat* (укр. батьківщина) може вказувати не тільки на місцевість, край, але й на село, місто, країну, націю, вітчизну, мову або релігію. Слово "*Heimat*" вживається не тільки для позначення конкретного місця проживання, але й для реальних чи уявних предметів чи людей, із якими ототожнює себе особистість. *Heimat* – це сукупність умов існування, в яких виросла людина і які вона закарбувала в своїй пам'яті. Натомість слово "*Vaterland*" (укр. вітчизна) більше використовувалось у політичній, а також соціально-історичній сферах (особливого поширення воно набуло у пропагандистських текстах).

Таким чином, ми прийшли до висновку, що доволі велика кількість дефініцій слів *Heimat* і *Vaterland*, представлених у лексикографічних словниках, не свідчить про величезну кількість значень. Тобто відбувається деталізація і уточнення основних значень. І хоча *Heimat* і *Vaterland* є доволі близькими за значенням, твердження про те, що вони є абсолютними синонімами, на даний час не можна вважати вірним. Це зумовлено як етимологією слів (слово "*Heimat*" ближче за значенням до слова ДІМ, а *Vaterland* – БАТЬКО, ЗЕМЛЯ), так і їхнім "віком". Адже лексема *Vaterland* є значно молодшою, що дало змогу багатьом соціальним чинникам значно вплинути на зміну її значення. Наявність ідеологічної складової у значеннях цих слів свідчить про те, що вони є важливою частиною соціального життя людини, і, як наслідок, одним із способів вираження їхньої національної ідентичності [20].

Проте не варто забувати, що значення досліджуваних нами слів не є константними. Якщо ядерна частина є доволі стійкою, то периферійні зони є значно лабільнішими і змінюють своє значення в залежності від соціально-політичних умов життя суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Виноградов В. В. История слов / В. В. Виноградов. – М. : ИРЯ РАН, 1994. – 1138 с.
2. Игнатова Е. М. Концепт "Родина" в идеологическом дискурсе : на материале немецкой политической пропаганды 20-40-х гг. XX в. [Электронный ресурс] : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук / Е. М. Игнатова. – Москва, 2008. – 21 с. – Режим доступа : <http://www.iling-ran.ru/avtoreferats/Ignatova/ignatova.doc>.
3. Bausinger H. Neue Siedlungen. Volkskundlich-soziologische Untersuchungen des Ludwig-Uhland-Instituts Tübingen / [Bausinger H., Braun M., Schwedt H.]. – [zweite; veränderte Auflage]. – Stuttgart : W. Kohlhammer. – 99 s.
4. Степанов Ю. С. Константы : Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – [изд. 3-е, испр. и доп.]. – М. : Академический Проект, 2004. – 991 с.
5. Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://woerterbuchnetz.de/DWB/?sigle=DWB&mode=Vernetzung&lemid=GH05424>.
6. Сандомирская И. Книга о родине : Опыт анализа дискурсивных практик [Электронный ресурс] / И. Сандомирская. – Wien, 2001. – 315 с. – Режим доступа : http://yanko.lib.ru/books/cultur/sadomirskaya-rodina.htm#_Toc527292111.
7. Gimpel V. Heimat in der Sprache – Begriffe, Definitionen, Literatur, Zusammenfassung [Электронный ресурс] / V. Gimpel. – Режим доступа : <http://www.gemeinsamlernen.de/laufend/heimat/h310.htm>.
8. Wierzbicka A. Understanding cultures through their key words. / A. Wierzbicka. – N. Y. – Oxford, 1997. – 328 p.
9. Wehling H. G. Vorwort, in : Ders. (Redaktion) : Heimat heute, / Hans-Georg Wehling. – [herausgegeben von der Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg]. – Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz 1984. – S. 7–9.
10. Das Gefühl von Heimat [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.tageszeitung.it/2013/09/04/das-gefuehl-von-heimat/>.
11. Zimmermann H.-P. Das Heimatrecht im System der Gemeindeangehörigkeit am Beispiel Schleswig-Holsteins 1542 bis 1864. Ein Beitrag zur rechtlichen Volkskunde / H.-P. Zimmermann // Kieler Blätter zur Volkskunde 23. – S. 67–101.
12. Gebhard G. Heimat : Konturen und Konjunktoren eines umstrittenen Konzepts / [Gebhard G., O. Geisler, Schrötter S.]. – Transkript Kerlag, 2007. – 198 S.
13. EWdD 1997 – Etymologisches Wörterbuch des Deutschen. – [2. Aufl.]. – München : Deutscher Taschenbuch Verlag, 1997. – 1665 S.
14. Paul H. Deutsches Wörterbuch. 9., vollständig neu bearbeitete Auflage von H. Henne und G. Objartel unter Mitarbeit von H. Kamper-Jensen / H. Paul. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1992. – 1130 S.
15. Duden online [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.duden.de/suchen/dudenonline/%5BVaterland%5D>.
16. Adelung J. Ch. Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart mit beständiger Vergleichung der übrigen Mundarten, besonders aber der oberdeutschen [Электронный ресурс] / J. Ch. Adelung. – [zweite, vermehrte und verbesserte Ausgabe]. – Leipzig 1793-1801. – Режим доступа : <http://woerterbuchnetz.de/Adelung/?lemma=vaterland>.
17. Bausinger H. Auf dem Wege zu einem neuen, aktiven Heimatverständnis. Begriffsgeschichte als Problemgeschichte [Электронный ресурс] / H. Bausinger. – Режим доступа : http://tobias-lib.uni-tuebingen.de/volltexte/2012/6180/pdf/Bausinger_Hermann_Weg_neues_aktives_Heimatverstaendnie.pdf.

18. Игнатова М. Е. Прием пульсирования значений в текстах политических речей. Языковое бытие человека и этноса : психолингвистический и когнитивный аспекты / Е. М. Игнатова // *Материалы Международной школы-семинара (V Березинские чтения)*. Вып. 15. – М. : ИНИОН РАН, МГЛУ, 2009. – 229 с.
19. Остапович О. Я. Вербалізація концептосфери "Батьківщина" у німецькій ідіоматиці. Топос "домівки" / О. Я. Остапович // *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. – 2012. – № 62. – С. 134–140.
20. Казакова Н. Ю. Общечеловеческая ценность РОДИНА в русском и немецком языковом сознании [Электронный ресурс] / Н. Ю. Казакова. – Режим доступа : http://www.iling-ran.ru/library/sborniki/for_lang/2012_04/3.pdf.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Vinogradov V. V. Istorija slov [History of Words] / V. V. Vinogradov. – М. : IRA RAN, 1994. – 1138 s.
2. Ignatova Ye. M. Kontsept "Rodina" v ideologicheskom diskurse : na materiale nemetskoj politicheskoj propagandy 20-40 gg. XX v. [The Concept "Motherland" in the Ideological Discourse : on the Material of the German Political Paradigm in the 20-30th of the XX Century] [Elektronnyi resurs] : avtoref. diss. na soiskanie uch. stepeni kand. filol. nauk / Ye. M. Ignatova – Moskva, 2008. – 21 s. – Rezhym dostupu : <http://www.iling-ran.ru/avtoreferats/Ignatova/ignatova.doc>.
3. Bausinger H. Neue Siedlungen. Volkskundlich-soziologische Untersuchungen des Ludwig-Uhland-Instituts Tübingen / [Bausinger H., Braun M., Schwedt H.]. – [zweite; veränderte Auflage]. – Stuttgart : W. Kohlhammer. – 99 S.
4. Stepanov Yu. S. Konstanty : Slovar' russkoi kultury [Dictionary of Russian Culture] / Yu. S. Stepanov. – [izd. 3-e, ispr. i dop.]. – М. : Akademicheskii Proekt, 2004. – 991s.
5. Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://woerterbuchnetz.de/DWB/?sigle=DWB&mode=Vernetzung&lemid=GH05424>.
6. Sandomirskaya I. Kniga o rodine : Opyt analiza diskursivnykh praktik [Elektronnyy resurs] / I. Sandomirskaya. – Wien, 2001. – 315 s. – Rezhym dostupu : http://yanko.lib.ru/books/cultur/sadomirskaya-rodina.htm#_Toc527292111.
7. Gimpel V. Heimat in der Sprache – Begriffe, Definitionen, Literatur, Zusammenfassung. [Elektronnyy resurs] / V. Gimpel. – Rezhym dostupu : <http://www.gemeinsamlernen.de/laufend/heimat/h310.htm>.
8. Wierzbicka A. Understanding cultures through their key words. / A. Wierzbicka. – N. Y. – Oxford, 1997. – 328 p.
9. Wehling H. G. Vorwort, in : Ders. (Redaktion) : Heimat heute, / Hans-Georg Wehling. – [herausgegeben von der Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg]. – Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz 1984. – S. 7–9.
10. Das Gefühl von Heimat [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.tageszeitung.it/2013/09/04/das-gefuehl-von-heimat>.
11. Zimmermann H.-P. Das Heimatrecht im System der Gemeindeangehörigkeit am Beispiel Schleswig-Holsteins 1542 bis 1864. Ein Beitrag zur rechtlichen Volkskunde / H.-P. Zimmermann // *Kieler Blätter zur Volkskunde* 23. – S. 67–101.
12. Gebhard G. Heimat : Konturen und Konjunktoren eines umstrittenen Konzepts / [Gebhard G., O. Geisler, Schrötter S.]. – Transkript Kerlag, 2007. – 198 S.
13. EWdD 1997 – Etymologisches Wörterbuch des Deutschen. – [2. Aufl.]. – München : Deutscher Taschenbuch Verlag, 1997. – 1665 S.
14. Paul H. Deutsches Wörterbuch. 9., vollständig neu bearbeitete Auflage von H. Henne und G. Objartel unter Mitarbeit von H. Kamper-Jensen / H. Paul. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1992. – 1130 S.
15. Duden online [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.duden.de/suchen/dudenonline/%5BVaterland%5D>.
16. Adelung J. Ch. Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart mit beständiger Vergleichung der übrigen Mundarten, besonders aber der oberdeutschen [Elektronnyy resurs] / J. Ch. Adelung. – [zweite, vermehrte und verbesserte Ausgabe]. – Leipzig 1793-1801. – Rezhym dostupu : <http://woerterbuchnetz.de/Adelung/?lemma=vaterland>.
17. Bausinger H. Auf dem Wege zu einem neuen, aktiven Heimatverständnis. Begriffsgeschichte als Problemgeschichte [Elektronnyy resurs] / H. Bausinger. – Rezhym dostupu : http://tobias-lib.uni-tuebingen.de/volltexte/2012/6180/pdf/Bausinger_Hermann_Weg_neues_aktives_Heimatverstaendnie.pdf.
18. Ignatova Ye. M. Priiom pul'sirovaniia znacheniy v tekstakh politicheskikh rechey. Yazykovoe bytie cheloveka i etnosa : psikholingvisticheskie i kognitivnye aspekty [The Pulsation Procedure of Meanings in the Political Speeches Texts. Language Existence of a Human and Ethnos : Psycholinguistic and Cognitive Aspects] / Ye. M. Ignatova // *Materialy Mezhdunarodnoi shkoly-seminara (V Berezinskie chteniya)*. Vyp. 15 [Materials of the International School-Seminar (the V Berezinskie Readings). Issue 15]. – М. : INION RAN, MGLU, 2009. – 229 s.
19. Ostapovych O. Ya. Verbalizatsiia kontseptosfery "Batktivshchyna" u nimets'kiy idiomatytsi. Topos "domivky" [The Verbalization of the Conceptual Sphere "Motherland" in the German Idioms. Topos of "Home"]. / O. Ya. Ostapovych // *Visnyk Zhytomyrskogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka [Zhytomyr Ivan Franko State University Journal]*. – 2012. – № 62. – S. 134–140
20. Kazakova N. Yu. Obshchechelovecheskaia tsennost' RODINA v russkom i nemetskom iazykovom soznanii [Common Human Value HOMELAND in the Russian and German Language Consciousness] [Elektronnyy resurs] / N. Yu. Kazakova. – Rezhym dostupu : http://www.iling-ran.ru/library/sborniki/for_lang/2012_04/3.pdf.

Матеріал надійшов до редакції 03.06. 2014 р.

Януш Х. М. Семантическая реконструкция слов *Heimat* и *Vaterland* как ключевых составляющих лингвокультурного концепта "РОДИНА" в немецком языке.

*Статья посвящена семантической реконструкции слов *Heimat* и *Vaterland* как ключевых лексем, которые вербализируют концепт РОДИНА в немецком языке. Исследование проводится в диахроническом аспекте. На базе этимологических словарей немецкого языка устанавливается список первичных значений этих лексем, а также прослеживается общая динамика развития установленных значений. На основе полученных результатов сопоставляются две ключевые лексемы и устанавливаются соответствия между ними. Исследование этимологии ключевых слов *Heimat* и *Vaterland* помогает установить не только их специфические особенности, но и характерные черты культурно-исторического развития немецкого народа.*

Ключевые слова: семантика, этимология, диахроническое исследование, концепт.

Yanush Ch. M. The Semantic Reconstruction of Words *Heimat* and *Vaterland* as Key Components of the Linguocultural Concept "HOMELAND" in the German Language.

*The article is devoted to the reconstruction of semantic words *Heimat* and *Vaterland* as key lexical elements that verbalize the concept HOMELAND in the German language. The research is conducted in the diachronic perspective. On the basis of the German etymological dictionary the list of primary values of lexemes is set and there is the general dynamics of the set values. On the basis of the obtained results two key lexical elements are compared and the accordance between them is set. The etymological study of key words *Heimat* и *Vaterland* helps to determine not only their specific features, but also the characteristics of the Germans' cultural and historical development. The key words *Heimat* и *Vaterland* are close in the meaning. But they are not absolute synonyms. The presence of the ideological component in the meaning of these words indicates that they are an important part of the social life and express the national identity.*

Key words: semantics, etymology, diachronic research, concept.